

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 25ης Οκτωβρίου 2017*

[Κείμενο όπως διορθώθηκε με τη διάταξη της 21ης Νοεμβρίου 2017]

«Αίτηση αναιρέσεως – Κρατικές ενισχύσεις – Ενίσχυση χορηγηθείσα από την Ιταλική Δημοκρατία στους παραγωγούς γάλακτος – Καθεστώς ενισχύσεων συνδεδεμένο με την αποπληρωμή της εισφοράς επί του γάλακτος – Υπό όρους απόφαση – Απόφαση εκδοθείσα από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ – Κανονισμός (ΕΚ) 659/1999 – Άρθρο 1, στοιχεία β' και γ' – Υφιστάμενη ενίσχυση – Νέα ενίσχυση – Έννοιες – Τροποποίηση υφιστάμενης ενισχύσεως κατά παράβαση όρου διασφαλίζοντος τον συμβατό χαρακτήρα της ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά»

Στην υπόθεση C-467/15 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 2015,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον V. Di Bucci και την P. Němečková,

αναιρεσείουσα,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η:

Ιταλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τους S. Fiorentino και P. Grasso, avvocati dello Stato,

προσφεύγουσα πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, C. Vajda (εισηγητή), E. Juhász, K. Jürimäe και Κ. Λυκούργο, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: V. Giacobbo-Peyronnel, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Νοεμβρίου 2016,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Ιανουαρίου 2017,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 24ης Ιουνίου 2015, Ιταλία κατά Επιτροπής (T-527/13, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, EU:T:2015:429), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, ακύρωσε εν μέρει την απόφαση 2013/665/ΕΕ της Επιτροπής, της 17ης Ιουλίου 2013, για την κρατική ενίσχυση SA.33726 (11/C) [πρώην SA.33726 (11/NN)] την οποία χορήγησε η Ιταλία (αναβολή πληρωμής της εισφοράς επί του γάλακτος στην Ιταλία) (ΕΕ 2013, L 309, σ. 40, στο εξής: επίμαχη απόφαση) και, αφετέρου, απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

Το νομικό πλαίσιο

Ο κανονισμός (ΕΚ) 659/1999

- 2 Κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', στοιχείο ii, του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1), ως «υφιστάμενη ενίσχυση» νοείται «κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο».
- 3 Κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού αυτού, ως «νέα ενίσχυση» νοείται «κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων».

Ο κανονισμός (ΕΚ) 794/2004

- 4 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 794/2004 της Επιτροπής, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 659/1999 (ΕΕ 2004, L 140, σ. 1, και διορθωτικό στην ΕΕ 2004, L 286, σ. 3), ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού [659/1999], νοείται ως μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης κάθε αλλαγή, πλην των τροποποιήσεων καθαρά τυπικού ή διοικητικού χαρακτήρα, που δεν είναι ικανή να επηρεάσει την εκτίμηση του συμβιβάσιμου του εκάστοτε μέτρου ενίσχυσης με την κοινή αγορά, ωστόσο, η αύξηση του αρχικού προϋπολογισμού ενός υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων κατά ποσοστό έως 20 % δεν λογίζεται ως μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης.»

Το ιστορικό της διαφοράς και η επίμαχη απόφαση

- 5 Το Γενικό Δικαστήριο συνόψισε το ιστορικό της διαφοράς ως εξής, στις σκέψεις 1 έως 8 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως:

«1 Προκειμένου να παράσχει τη δυνατότητα στους Ιταλούς παραγωγούς γάλακτος να καταβάλουν την πρόσθετη εισφορά ύψους 1 386 475 000 ευρώ που οφειλόταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω της υπερβάσεως της γαλακτοκομικής ποσοστώσεως που είχε χορηγηθεί στην Ιταλική Δημοκρατία κατά τις περιόδους 1995/[96] έως 2001/[02], το κράτος μέλος αυτό ζήτησε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να του επιτρέψει να θεσπίσει ένα καθεστώς κρατικών ενισχύσεων κατ' εφαρμογή του άρθρου 88, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ΕΚ.

- 2 Με την απόφαση 2003/530/ΕΚ της 16ης Ιουλίου 2003, για τη συμβατότητα με την κοινή αγορά μιας ενίσχυσης την οποία προτίθεται να χορηγήσει η Ιταλική Δημοκρατία στους παραγωγούς γάλακτος (ΕΕ [2003,] L 184, σ. 15, στο εξής: απόφαση του Συμβουλίου), το Συμβούλιο επέτρεψε στο κράτος μέλος αυτό να “[αναλάβει το ίδιο] να καταβάλει στην [Ένωση] το ποσό που οφείλουν οι εν λόγω παραγωγοί στην [Ένωση] δυνάμει της πρόσθετης εισφοράς επί του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων για την περίοδο 1995/96 έως 2001/02” (άρθρο 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου). Του επέτρεψε επίσης να “[επιτρέψει στους ενδιαφερομένους] να αποπληρώσουν το χρέος τους [έναντι της Ιταλικής Δημοκρατίας] με αναβολή της πληρωμής χωρίς τόκο στη διάρκεια ορισμένων ετών” (άρθρο 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου).
- 3 Η δήλωση αυτή συμβατότητας συνοδεύθηκε από δύο σειρές όρων. Πρώτον, το Συμβούλιο επέβαλε στις ιταλικές αρχές να δηλώσουν το ποσό που αντιστοιχεί στη συνολική πρόσθετη εισφορά που οφείλουν οι παραγωγοί γάλακτος στο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), αφενός, και να αφαιρέσει το εκκρεμούν χρέος τους έναντι της Ένωσης και τους αναλογούντες τόκους από τις χρηματοδοτούμενες από το ΕΓΤΠΕ δαπάνες, αφετέρου (άρθρο 2 της αποφάσεως του Συμβουλίου). Δεύτερον, απαίτησε να αποπληρώσουν οι παραγωγοί γάλακτος το χρέος τους έναντι της Ιταλικής Δημοκρατίας με ίσες ετήσιες δόσεις, αφενός, και κατά τη διάρκεια περιόδου η οποία δεν θα υπερβαίνει τα δεκατέσσερα έτη από 1ης Ιανουαρίου 2004, αφετέρου (άρθρο 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου).
- 4 Στο πλαίσιο αυτό, οι ιταλικές αρχές εξέδωσαν το decreto-legge n. 49 – Riforma della normativa in tema di applicazione del prelievo supplementare nel settore del latte e dei prodotti lattiero-caseari (νομοθετικό διάταγμα 49, περί τροποποιήσεως της κανονιστικής ρυθμίσεως που αφορά την εφαρμογή της πρόσθετης εισφοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων), της 28ης Μαρτίου 2003 (GURI αριθ. 75, της 31ης Μαρτίου 2003, σ. 4), καθώς και την decreto ministeriale del 30 luglio 2003, disposizioni per il versamento del prelievo supplementare, dovuto e non versato per i periodi dal 1995/1996 al 2001/2002 di cui all’articolo 10, comma 34, della legge n. 119/2003 (υπουργική απόφαση της 30ής Ιουλίου 2003 περί ρυθμίσεως της καταβολής της πρόσθετης εισφοράς, που οφείλεται και δεν έχει καταβληθεί για την περίοδο 1995/1996 έως 2001/2002 που διαλαμβάνεται στο άρθρο 10, εδάφιο 34, του νόμου 119/2003) (GURI αριθ. 183, της 8ης Αυγούστου 2003, σ. 33). Οι συνδυασμένες διατάξεις των δύο αυτών πράξεων προέβλεψαν, κατ’ ουσίαν, ότι το ποσό της πρόσθετης εισφοράς του οποίου το βάρος ανέλαβε η Ιταλική Δημοκρατία θα της αποπληρωνόταν ολοσχερώς από τους παραγωγούς γάλακτος, ατόκως, με ίσες ετήσιες δόσεις επί μια περίοδο μη υπερβαίνουσα τα δεκατέσσερα έτη (στο εξής: σύστημα σταδιακής καταβολής).
- 5 Κατόπιν επανειλημμένων τροποποιήσεων των διατάξεων αυτών, [...] οι ιταλικές αρχές εξέδωσαν τον legge n. 10, conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge n. 225, 29 dicembre 2010, recante proroga di termini previsti da disposizioni legislative e di interventi urgenti in materia tributaria e di sostegno alle imprese e alle famiglie] (νόμο 10, περί μετατροπής σε νόμο, με τροποποιήσεις, της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 225, της 29ης Δεκεμβρίου 2010, περί παρατάσεως των προθεσμιών που προβλέπονται από τις νομοθετικές διατάξεις και των επειγουσών φορολογικών παρεμβάσεων και της παροχής στηρίξεως στις επιχειρήσεις και στις οικογένειες), της 26ης Φεβρουαρίου 2011 (GURI αριθ. 47, της 26ης Φεβρουαρίου 2011, τακτικό συμπλήρωμα αριθ. 53), που τέθηκε σε ισχύ την επομένη, 27η Φεβρουαρίου 2011. Ο νόμος αυτός εισήγαγε, μεταξύ άλλων, την παράγραφο 12 duodecies στο άρθρο 1 του decreto-legge n. 225, η οποία προέβλεπε ότι, “προκειμένου να αντιμετωπιστεί η σοβαρή κρίση του τομέα του γάλακτος, παρατάθηκαν μέχρι τις 30 Ιουνίου 2011 οι προθεσμίες για την καταβολή των ποσών που έπρεπε να καταβληθούν στις 31 Δεκεμβρίου 2010 σύμφωνα με τα προγράμματα σταδιακής καταβολής που προβλέπονται στο νομοθετικό διάταγμα 49” και στη συνακόλουθη νομοθεσία (στο εξής: αναβολή της καταβολής).

- 6 Οι ιταλικές αρχές ενημέρωσαν την [...] Επιτροπή για το ότι το “ισοδύναμο επιχορήγησης” του μέτρου αυτού είχε καταλογιστεί στην ενίσχυση ήσσονος σημασίας που προέβλεπε για το κράτος μέλος αυτό το παράρτημα του κανονισμού (ΕΚ) 1535/2007 της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 2007, για την εφαρμογή των άρθρων [107 ΣΛΕΕ] και [108 ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (*de minimis*) στον τομέα της παραγωγής γεωργικών προϊόντων (ΕΕ [2007,] L 337, σ. 35). [...]
- 7 Με την απόφαση C(2011) 10055 τελικό, της 11ης Ιανουαρίου 2012, για την κρατική ενίσχυση SA.33726 (11/C) [πρώην SA.33726 (11/NN)] – Αναβολή της καταβολής της εισφοράς γάλακτος στην Ιταλία, περιλήψη της οποίας δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* στις 10 Φεβρουαρίου 2012 (ΕΕ [2012,] C 37, σ. 30), η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Πρώτον, ανέφερε κατ’ ουσίαν ότι είχε αμφιβολίες όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της αναβολής της καταβολής σε σχέση με το άρθρο 107 ΣΛΕΕ, καθώς και όσον αφορά τη συμβατότητα του μέτρου αυτού προς την εσωτερική αγορά. Δεύτερον, εξέθεσε ότι αυτή η αναβολή της καταβολής συνεπαγόταν παράβαση ενός από τους όρους που προέβλεψε η απόφαση του Συμβουλίου, ότι η παράβαση αυτή μετέτρεπε ολόκληρο το σύστημα σταδιακής καταβολής που θέσπισαν οι ιταλικές αρχές σε μια νέα ενίσχυση, καθόσον αφορούσε τους παραγωγούς γάλακτος που είχαν τύχει της αναβολής της καταβολής, και ότι ομοίως δεν είχε αποδειχθεί η συμβατότητα της νέας αυτής ενισχύσεως προς την εσωτερική αγορά.
- 8 Με την [επίμαχη] απόφαση, η Επιτροπή εκτίμησε, κατόπιν της ανταλλαγής απόψεων με τις ιταλικές αρχές κατά τη διοικητική διαδικασία, ότι έκαστο των δύο επίμαχων μέτρων, ήτοι, η αναβολή της καταβολής, αφενός, και το σύστημα σταδιακής καταβολής, αφετέρου, συνιστούσε νέα ενίσχυση, η οποία ήταν παράνομη και ασύμβατη προς την εσωτερική αγορά (άρθρο 1 της [επίμαχη]ς αποφάσεως). Διέταξε κατά συνέπεια την Ιταλική Δημοκρατία να προβεί στην άμεση και πραγματική ανάκτηση των ποσών που χορηγήθηκαν στους παραγωγούς γάλακτος που έτυχαν της αναβολής της καταβολής, πλέον τόκων (άρθρα 2 και 3 της [επίμαχης] αποφάσεως).»

Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

- 6 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 30 Σεπτεμβρίου 2013, η Ιταλική Δημοκρατία άσκησε προσφυγή ζητώντας, πρωτίστως, την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σύνολό της. Επικουρικώς, ζήτησε τη μερική ακύρωση της αποφάσεως αυτής, καθόσον, με την εν λόγω απόφαση, η Επιτροπή υποχρέωνε την τότε προσφεύγουσα σε ανάκτηση των ατομικών ενισχύσεων οι οποίες είχαν χορηγηθεί, κατ’ εφαρμογήν του καθεστώτος που είχε προγενέστερα εγκριθεί με απόφαση του Συμβουλίου, στους Ιταλούς παραγωγούς γάλακτος οι οποίοι είχαν τύχει αναβολής ως προς την καταβολή της εισφοράς.
- 7 Προς στήριξη της προσφυγής της, η Ιταλική Δημοκρατία προέβαλε δύο λόγους ακυρώσεως, εκ των οποίων ο πρώτος αντλείται από παράβαση του άρθρου 3, παράγραφος 7, του κανονισμού 1535/2007, ενώ ο δεύτερος από παράβαση του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού, του άρθρου 1, στοιχείο γ’, του κανονισμού 659/1999, και του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 794/2004, καθώς και από μη επαρκή αιτιολογία.
- 8 Το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως που προέβαλε η Ιταλική Δημοκρατία και ακύρωσε το άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίμαχης αποφάσεως, καθώς και τα άρθρα 2 έως 4 της ίδιας αποφάσεως, καθόσον αφορούσαν, αφενός, το καθεστώς ενισχύσεων που διαλαμβάνεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της επίμαχης αποφάσεως και, αφετέρου, τις ατομικές ενισχύσεις που χορηγήθηκαν κατ’ εφαρμογήν αυτού του καθεστώτος ενισχύσεων, ενώ απέρριψε κατά τα λοιπά την προσφυγή.

Τα αιτήματα των διαδίκων στην αναιρετική δίκη

- 9 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:
- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,
  - να απορρίψει την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή και
  - να καταδικάσει την Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας.
- 10 Η Ιταλική Δημοκρατία ζητεί από το Δικαστήριο:
- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και
  - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

- 11 Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, η Επιτροπή προβάλλει τρεις λόγους. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως προβάλλεται παραβίαση της απαγορεύσεως να εξετάζει αυτεπαγγέλτως το Γενικό Δικαστήριο λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την ουσιαστική νομιμότητα της επίμαχης αποφάσεως. Ο δεύτερος λόγος αφορά παράβαση του άρθρου 108 ΣΛΕΕ και του άρθρου 1 του κανονισμού 659/1999 ως προς τις έννοιες της «νέας ενισχύσεως» και της «υφιστάμενης ενισχύσεως». Τέλος, με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή προβάλλει παράβαση του άρθρου 108 ΣΛΕΕ και των άρθρων 4, 6, 7, 14 και 16 του κανονισμού 659/1999, όσον αφορά τις διαδικασίες που έχουν εφαρμογή στην περίπτωση των νέων ενισχύσεων και των ενισχύσεων που έχουν εφαρμοσθεί καταχρηστικώς.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλεται απαγόρευση αυτεπάγγελτης εξετάσεως λόγου ακυρώσεως σχετικού με την ουσιαστική νομιμότητα της επίμαχης αποφάσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 12 Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε *ultra petita*, παραβίασε την αρχή της διαθέσεως και παρέβη το άρθρο 21 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 44, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, καθόσον εξέτασε αυτεπαγγέλτως λόγο απτόμενο της ουσιαστικής νομιμότητας της επίμαχης αποφάσεως. Η αναιρεσείουσα φρονεί, συγκεκριμένα, ότι, στις σκέψεις 39 έως 44 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο, διευκρινίζοντας το περιεχόμενο του προβληθέντος ενώπιόν του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, προέβη σε εκ νέου χαρακτηρισμό του λόγου αυτού. Επομένως, κατά την Επιτροπή, εξέτασε αυτεπαγγέλτως το ζήτημα αν το σύστημα καταβολής σε δόσεις έπρεπε να χαρακτηριστεί ως υφιστάμενη ενίσχυση και όχι ως νέα λόγω του προβαλλόμενου μη ουσιώδους χαρακτήρα της εκ μέρους των ιταλικών αρχών τροποποίησής του, στοιχείο το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τη μερική ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως. Κατά την αναιρεσείουσα, όμως, στο δικόγραφο της προσφυγής, το κράτος μέλος αυτό ήγειρε το ως άνω ζήτημα μόνον καθόσον αφορά την προβαλλόμενη παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 794/2004.
- 13 Η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι ο λόγος αυτός αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 14 Από τους κανόνες που διέπουν την ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης διαδικασία, ιδίως δε από το άρθρο 21 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το οποίο εφαρμόζεται στο Γενικό Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 53, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού αυτού, και από το άρθρο 44, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο καταθέσεως του δικογράφου της προσφυγής, προκύπτει ότι η διαφορά καθορίζεται και οριοθετείται καταρχήν από τους διαδίκους και ότι το δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης δεν μπορεί να αποφαινεται *ultra petita* (βλ., σχετικώς, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2013, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας κ.λπ., C-272/12 P, EU:C:2013:812, σκέψη 27).
- 15 Μολονότι ορισμένοι λόγοι δύνανται, ενδεχομένως δε και πρέπει, να εξετάζονται αυτεπαγγέλτως, όπως η έλλειψη ή η ανεπάρκεια αιτιολογίας της επίμαχης απόφασης, η οποία συνιστά ουσιώδη τύπο, εντούτοις λόγος που αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της εν λόγω απόφασης και άπτεται της παραβίασεως των Συνθηκών ή της παραβάσεως οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή τους, κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, μπορεί, αντιθέτως, να εξετασθεί από το δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης μόνον εφόσον προβλήθηκε από τον προσφεύγοντα (απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2013, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας κ.λπ., C-272/12 P, EU:C:2013:812, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 16 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι από την ίδια τη διατύπωση του δευτέρου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Ιταλική Δημοκρατία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο λόγος αυτός αφορά παράβαση του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999, με το οποίο ορίζεται η έννοια της «νέας ενισχύσεως». Επιπλέον, η αιτίαση περί παραβάσεως της διατάξεως αυτής διατυπώνεται κατά τρόπο διαφορετικό από ό,τι η αιτίαση περί παραβάσεως του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 794/2004 και περί ανεπαρκούς αιτιολογίας.
- 17 Εξάλλου, στα σημεία 54 έως 56 του δικογράφου της προσφυγής, η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η κατάργηση της ενισχύσεως που συνίσταται στην αναβολή καταβολής ισοδυναμεί, αφεαυτής, με τη συνέπεια που προβλέπει η Συνθήκη ΛΕΕ σε περίπτωση διαπιστώσεως του μη νόμιμου χαρακτήρα της ενισχύσεως αυτής και, ως εκ τούτου, δεν θα πρέπει επίσης να συνεπάγεται την κατάργηση της ενισχύσεως που νομίμως χορηγήθηκε προγενέστερα. Στο σημείο 56 του δικογράφου της προσφυγής, η Ιταλική Δημοκρατία διατείνεται συναφώς ότι «δεν υπάρχουν στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν ότι οι δικαιούχοι της υφιστάμενης ενισχύσεως που επωφελήθηκαν του επίμαχου μέτρου υποχρεούνται να επιστρέψουν όχι μόνον το ποσό που αντιστοιχεί στο επίμαχο μέτρο, αλλά και το ποσό που έλαβαν στο πλαίσιο της υφιστάμενης ενισχύσεως (δηλαδή, βάσει της εγκριτικής απόφασης, τους μη εξοφληθέντες τόκους του πρώτου σχεδίου σταδιακής καταβολής)».
- 18 Επιπροσθέτως, στο σημείο 57 του δικογράφου αυτού, η Ιταλική Δημοκρατία διατείνεται ότι «[δ]εν είναι επίσης δυνατό να θεωρηθεί ότι η επέκταση της απόφασης περί ανακτήσεως και στην υφιστάμενη ενίσχυση μπορεί ευλόγως να προκύπτει από την ύπαρξη ουσιαστικής τροποποιήσεως της εν λόγω ενισχύσεως, δυνάμενης να επιφέρει τον χαρακτηρισμό των δύο μέτρων ως ενιαίας νέας ενισχύσεως μη κοινοποιηθείσας στην Επιτροπή και συνεπώς παράνομης». Η διαπίστωση αυτή θα ήταν, κατά την Ιταλική Δημοκρατία, «προδήλως το αποτέλεσμα παραμορφώσεως της έννοιας της “τροποποιήσεως υφιστάμενης ενισχύσεως”, που είναι κρίσιμη για την εφαρμογή του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999», όπως προκύπτει από την πρώτη περίοδο του σημείου 58 του εν λόγω δικογράφου προσφυγής.
- 19 Ως εκ τούτου, αντιθέτως προς ό,τι διατείνεται η Επιτροπή, η Ιταλική Δημοκρατία υποστήριξε με το δικόγραφο της πρωτοδίκως ασκηθείσας προσφυγής της ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999, καθόσον, με την επίμαχη απόφαση, χαρακτήρισε τη σταδιακή καταβολή ως νέα και παράνομη ενίσχυση και διέταξε, κακώς, το κράτος μέλος αυτό να προβεί σε ανάκτηση της εν λόγω ενισχύσεως.

- 20 Επιπλέον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 38 των προτάσεών του, από τα σημεία 22 και 32 έως 36 του υπομνήματος αντικρούσεως που κατέθεσε η Επιτροπή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προκύπτει ότι αυτή είχε σαφώς κατανοήσει τη συγκεκριμένη αιτίαση, την οποία συνόψισε και αντέκρουσε με το εν λόγω υπόμνημα.
- 21 Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο, αντιθέτως προς ό,τι διατείνεται η Επιτροπή, δεν εξέτασε αυτεπαγγέλτως τον λόγο ακυρώσεως που άπτεται της ουσιαστικής νομιμότητας της επίμαχης αποφάσεως, αποφαινόμενο επί του δευτέρου λόγου που προβλήθηκε με την ασκηθείσα ενώπιόν του προσφυγή.
- 22 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλεται παράβαση του άρθρου 108 ΣΛΕΕ και του άρθρου 1 του κανονισμού 659/1999, όσον αφορά τις έννοιες της «νέας ενισχύσεως» και της «υφιστάμενης ενισχύσεως»

- 23 Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως περιλαμβάνει, κατ' ουσίαν, δύο σκέλη. Με το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού προβάλλεται ότι κακώς το Γενικό Δικαστήριο χαρακτήρισε την ενίσχυση που εφαρμόστηκε κατά παράβαση των όρων εγκρίσεως ως υφιστάμενη και όχι ως νέα ενίσχυση. Με το δεύτερο σκέλος του υπό κρίση λόγου αναιρέσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο, αποφαινόμενο κατά τον τρόπο αυτό, δεν έλαβε υπόψη τη θεσμική ισορροπία μεταξύ του Συμβουλίου και της Επιτροπής.
- 24 Καταρχάς πρέπει να εξετασθεί το πρώτο σκέλος του υπό κρίση λόγου αναιρέσεως.

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 25 Με το πρώτο σκέλος του υπό κρίση δευτέρου λόγου αναιρέσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία των εννοιών της «νέας ενισχύσεως» και της «υφιστάμενης ενισχύσεως». Αμφισβητεί, κατ' ουσίαν, την εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία παρατίθεται στις σκέψεις 74 έως 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά την οποία το σύστημα σταδιακής καταβολής, το οποίο συνιστά καθεστώς ενισχύσεων που έτυχε της υπό όρους εγκρίσεως του Συμβουλίου και τροποποιήθηκε μεταγενέστερα κατά παράβαση των όρων εγκρίσεως του καθεστώτος αυτού, πρέπει να χαρακτηριστεί ως υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων και όχι ως νέο, για τον λόγο ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η τροποποίηση αυτή επηρεάζει την ίδια την ουσία του προϋφιστάμενου μέτρου.
- 26 Η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο ορθώς κατά νόμον απαίτησε από την Επιτροπή, προκειμένου η υφιστάμενη ενίσχυση να επαναχαρακτηρισθεί ως νέα, να αποδείξει ότι η παράβαση των όρων εγκρίσεως του υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων συνιστά ουσιώδη τροποποίηση του καθεστώτος αυτού, κάτι το οποίο, κατά το εν λόγω κράτος μέλος, πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 794/2004. Συγκεκριμένα, κατά την Ιταλική Δημοκρατία, από τη νομολογία προκύπτει ότι αρχικό καθεστώς ενισχύσεων μετατρέπεται σε νέο μόνο σε περίπτωση κατά την οποία η τροποποίηση υφιστάμενης ενισχύσεως δεν μπορεί να αποσπασθεί σαφώς από το αρχικό καθεστώς ενισχύσεων και, επιπλέον, επηρεάζει την ίδια την ουσία αυτού του αρχικού καθεστώτος (απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Οκτωβρίου 1984, Heineken Brouwerijen, 91/83 και 127/83, EU:C:1984:307, σκέψεις 21 και 22, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 2002, Government of Gibraltar κατά Επιτροπής, T-195/01 και T-207/01, EU:T:2002:111). Εξάλλου, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα εν λόγω νομολογιακά

κριτήρια έχουν εφαρμογή και στην περίπτωση κατά την οποία η τροποποίηση συνιστά παράβαση των όρων εγκρίσεως υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων (απόφαση της 13ης Ιουνίου 2013, HGA κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-630/11 P έως C-633/11 P, EU:C:2013:387, σκέψεις 91, 94 και 95).

- 27 Η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει συναφώς ότι αν υφιστάμενη ενίσχυση μπορούσε, κατόπιν τροποποιήσεων, να επαναχαρακτηρισθεί ως νέα ενίσχυση μολονότι οι τροποποιήσεις αυτές δεν επηρέασαν την ίδια την ουσία της υφιστάμενης ενισχύσεως, τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα να μεταβάλει τη φύση της διαδικασίας ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, η οποία θα αποκτούσε ως εκ τούτου χαρακτηριστικά γνωρίσματα κυρώσεως.
- 28 Η Ιταλική Δημοκρατία προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή έχει την ευχέρεια να κάνει χρήση άλλων διαδικαστικών δυνατοτήτων στο πλαίσιο του ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων.
- 29 Επομένως, κατά το κράτος μέλος αυτό, εάν η τροποποίηση υφιστάμενης ενισχύσεως συνιστά αφεαυτής νέα και, ως εκ τούτου, παράνομη ενίσχυση, η Επιτροπή δύναται να εκδώσει απόφαση απαγορεύουσα την εφαρμογή του μέτρου με το οποίο θεσπίζεται η νέα αυτή ενίσχυση ή, σε περίπτωση κατά την οποία το μέτρο αυτό έχει ήδη τεθεί σε εφαρμογή, να διατάξει την ανάκτηση της νέας ενισχύσεως, αποκαθιστώντας έτσι τους όρους υπό τους οποίους είχε εγκριθεί η υφιστάμενη ενίσχυση. Η λύση αυτή, κατά την Ιταλική Δημοκρατία, είναι η επιλεγείσα με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 30 Με το πρώτο σκέλος του υπό κρίση λόγου αναιρέσεως, η Επιτροπή βάλλει κατά της ερμηνείας των εννοιών της «νέας ενισχύσεως» και της «υφιστάμενης ενισχύσεως», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχεία β' και γ', του κανονισμού 659/1999, στην οποία στήριξε το Γενικό Δικαστήριο το σκεπτικό που παρατίθεται στις σκέψεις 74 έως 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
- 31 Επισημαίνεται, καταρχάς, ότι το Γενικό Δικαστήριο μνημόνευσε, στις σκέψεις 69 έως 76 της αποφάσεως εκείνης, μεταξύ των διαφόρων διαδικαστικών δυνατοτήτων των οποίων μπορούσε να κάνει χρήση η Επιτροπή σε περίπτωση που κράτος μέλος δεν είχε συμμορφωθεί προς απόφαση κρίνουσα ενίσχυση ή καθεστώς ενισχύσεων συμβατό με την εσωτερική αγορά υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως ορισμένων όρων, τη διαδικασία περί παράνομων ενισχύσεων την οποία προβλέπει το κεφάλαιο III του κανονισμού 659/1999.
- 32 Το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε συναφώς, στις σκέψεις 69 και 70 της εν λόγω αποφάσεως, ότι, «εφόσον η παράβαση που προσάπτεται στην Ιταλική Δημοκρατία συνίστατο στη χορήγηση ενός μέτρου δυνάμενου να χαρακτηριστεί ως νέα ενίσχυση, η Επιτροπή edικαιούτο να χρησιμοποιήσει τη[ν ως άνω] διαδικασία [...], προκειμένου να εξετάσει το μέτρο αυτό, όπως εν προκειμένω αποφάσισε να το πράξει», πλην όμως «έπρεπε να τηρήσει, στο πλαίσιο αυτό, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που της παρέχουν τη δυνατότητα να χαρακτηρίσει όχι μόνο την αναβολή της καταβολής θεωρούμενη μεμονωμένα, αλλά και το σύνολο του προϋφιστάμενου συστήματος σταδιακής καταβολής, ως νέα και παράνομη ενίσχυση ή νέο και παράνομο καθεστώς ενισχύσεων».
- 33 Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 76 της ίδιας αποφάσεως, «ότι η δυνατότητα της Επιτροπής να χαρακτηρίζει ως νέα ενίσχυση, και ενδεχομένως παράνομη, όχι μόνο την τροποποίηση υφιστάμενης ενισχύσεως, αλλά και το σύνολο της υφιστάμενης ενισχύσεως την οποία αφορά η τροποποίηση αυτή υπόκειται, από ουσιαστικής απόψεως, στην προϋπόθεση ότι το θεσμικό αυτό όργανο θα αποδείξει ότι η εν λόγω τροποποίηση επηρεάζει την ίδια την ουσία του προϋφιστάμενου μέτρου». Προσέθεσε ότι «στην περίπτωση [κατά] την οποία το οικείο κράτος μέλος υποστηρίζει, κατά τη διοικητική διαδικασία, είτε ότι η τροποποίηση αυτή δύναται σαφώς να [αποσπαστεί] από το προϋφιστάμενο μέτρο, είτε ότι έχει αμιγώς τυπικό ή διοικητικό χαρακτήρα και δεν δύναται να επηρεάσει την

- εκτίμηση του συμβατού του μέτρου αυτού προς την εσωτερική αγορά, η Επιτροπή πρέπει να δικαιολογήσει τους λόγους για τους οποίους τα επιχειρήματα [του κράτους μέλους αυτού] δεν της φαίνονται βάσιμα».
- 34 Στις σκέψεις 78 έως 80 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε στην επίμαχη απόφαση ότι η αναβολή της καταβολής επηρέαζε την ίδια την ουσία του συστήματος σταδιακής καταβολής, ζήτημα το οποίο θεώρησε άνευ σημασίας εν προκειμένω.
- 35 Το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε, ως εκ τούτου, στις σκέψεις 81 και 82 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή όχι μόνον «παραγνώρισε την έννοια της “νέας ενισχύσεως” επαναχαρακτηρίζοντας ένα υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων ως νέα παράνομη ενίσχυση χωρίς να τηρήσει τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στον κανονισμό 659/1999», αλλά επιπλέον διέταξε, κακώς, την ανάκτηση των ενισχύσεων που είχαν χορηγηθεί βάσει του υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων. Κατά τον τρόπο αυτό, απέρριψε, στις σκέψεις 83 έως 91 της εν λόγω αποφάσεως, τα επιχειρήματα που προέβαλε η Επιτροπή για να αποδείξει ότι η μη τήρηση εκ μέρους των ιταλικών αρχών ενός εκ των όρων που περιείχε η δήλωση περί συμβατού χαρακτήρα στην οποία προέβη το Συμβούλιο συνεπαγόταν, κατ’ ουσίαν, τον επαναχαρακτηρισμό του υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων ως νέας και παράνομης ενισχύσεως.
- 36 Πρέπει, επομένως, να εξετασθεί αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, το σκεπτικό του Γενικού Δικαστηρίου ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.
- 37 Βάσει της αποφάσεως του Συμβουλίου, επιτρέπη στην Ιταλική Δημοκρατία κατά το έτος 2003, όπως προκύπτει από το άρθρο 1 της αποφάσεως αυτής, να υποκατασταθεί στις υποχρεώσεις των Ιταλών παραγωγών προκειμένου να καταβάλει στην Ένωση το ποσό που όφειλαν αυτοί δυνάμει της πρόσθετης εισφοράς επί του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων για την περίοδο 1995/96 έως 2001/02 και να καταστήσει δυνατό στους εν λόγω παραγωγούς να αποπληρώσουν το χρέος τους προς την Ιταλική Δημοκρατία, διά αναβολής της καταβολής, ατόκως και με δόσεις που θα καταβάλλονταν κατά τη διάρκεια πλειόνων ετών. Το καθεστώς ενισχύσεων που εγκρίθηκε με την απόφαση αυτή συνιστούσε επομένως, κατ’ ουσίαν, χορήγηση στους Ιταλούς παραγωγούς γάλακτος άτοκων δανείων τα οποία θα εξοφλούνταν με δόσεις που θα καταβάλλονταν κατά τη διάρκεια πλειόνων ετών.
- 38 Από το άρθρο 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου προκύπτει ότι το θεσμικό όργανο έκρινε το σύστημα σταδιακής καταβολής «κατ’ εξαίρεση» συμβατό με την εσωτερική αγορά και έθεσε ως όρο του συμβατού χαρακτήρα, αφενός, «η πλήρης αποπληρωμή [να] γίνεται με ίσες ετήσιες δόσεις» και αφετέρου «η περίοδος αποπληρωμής [να μην] υπερβαίνει τα 14 έτη, από 1ης Ιανουαρίου 2004».
- 39 Στην αιτιολογική σκέψη 8 της αποφάσεως αυτής, σχετικά με έναν από τους λόγους στους οποίους στηρίχθηκε η εν λόγω απόφαση, εκτίθεται ότι το Συμβούλιο εκτίμησε ότι, «[π]ροκειμένου να αποφευχθούν τα δυσβάστακτα οικονομικά προβλήματα για τους μεμονωμένους ιταλούς παραγωγούς γάλακτος, τα οποία θα προέκυπταν πιθανότατα από την άμεση εξόφληση στο ακέραιο όλων των οφειλόμενων ποσών [στην Κοινότητα δυνάμει της επιπλέον εισφοράς επί του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων λόγω της υπερβάσεως εκ μέρους των παραγωγών αυτών των ποσοτήτων αναφοράς κατά το χρονικό διάστημα 1995/1996 έως 2001/2002] και, συνεπώς, να αμβλυνθούν οι υφιστάμενες κοινωνικές εντάσεις», «εξαιρετικές περιστάσεις [...] δικαιολογού[σα]ν το να θεωρηθεί η ενίσχυση την οποία [σκόπευε] να χορηγήσει η Ιταλική Δημοκρατία στους εν λόγω παραγωγούς γάλακτος υπό μορφή προκαταβολής και αναβολής της πληρωμής ως συμβατή προς την [εσωτερική] αγορά κατά παρέκκλιση του άρθρου [107 ΣΛΕΕ], εφόσον τηρηθούν οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στην παρούσα απόφαση».

- 40 Επομένως, από το γράμμα του άρθρου 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου, ερμηνευόμενου με γνώμονα την αιτιολογική της σκέψη 8, προκύπτει ότι το Συμβούλιο έθεσε ρητώς ως όρο για τη χορήγηση αυτής της κατ' εξαίρεση ενισχύσεως την τήρηση εκ μέρους των παραγωγών γάλακτος δύο προϋποθέσεων, συγκεκριμένα δε, αφενός, την υποχρέωσή τους να αποπληρώσουν, με ετήσιες δόσεις, το σύνολο της χορηγηθείσας ενισχύσεως και, αφετέρου, την εξόφληση εντός των χρονικών ορίων σχεδίου σταδιακής καταβολής το οποίο θα έχει ως αφετηρία την 1η Ιανουαρίου 2004 και δεν πρέπει να υπερβαίνει σε διάρκεια τα δεκατέσσερα έτη.
- 41 Από την εν λόγω απόφαση προκύπτει ότι, κατά το Συμβούλιο, ο συμβατός χαρακτήρας του εν λόγω καθεστώτος με την εσωτερική αγορά και, εν τέλει, η έγκρισή του εξαρτώνται από την τήρηση των προϋποθέσεων που προβλέπει το άρθρο 1 της ίδιας αποφάσεως.
- 42 Ωστόσο, η Ιταλική Δημοκρατία, με τον legge n. 10, Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 29 dicembre 2010, n. 225, recante proroga di termini previsti da disposizioni legislative e di interventi urgenti in materia tributaria e di sostegno alle imprese e alle famiglie (νόμο αριθ. 10, περί μετατροπής σε νόμο, με τροποποιήσεις, της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 225, της 29ης Δεκεμβρίου 2010, περί παρατάσεως των προθεσμιών που προβλέπονται από τις νομοθετικές διατάξεις και των επειγουσών φορολογικών παρεμβάσεων και της παροχής στηρίξεως στις επιχειρήσεις και στις οικογένειες), της 26ης Φεβρουαρίου 2011 (GURI αριθ. 47, της 26ης Φεβρουαρίου 2011, τακτικό συμπλήρωμα αριθ. 53), που τέθηκε σε ισχύ στις 27 Φεβρουαρίου 2011, μετέθεσε στις 30 Ιουνίου 2011 την καταβολή της ετήσιας εξοφλητικής δόσεως η οποία έπρεπε να καταβληθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2010.
- 43 Η αναβολή αυτή καταβολής αντιβαίνει στον όρο που διαλαμβάνεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως του Συμβουλίου, κατά τον οποίο τα χορηγηθέντα από την Ιταλική Δημοκρατία άτοκα δάνεια εξοφλούνται με ετήσιες δόσεις, όρος του οποίου η τήρηση χαρακτηρίστηκε από το Συμβούλιο ως διασφαλίζουσα τον συμβατό χαρακτήρα της ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά.
- 44 Κατά συνέπεια, πρέπει να διαπιστωθεί ότι η προεκτεθείσα στη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως νομοθετική τροποποίηση είχε ως αποτέλεσμα να μετατρέψει το καθεστώς ενισχύσεων που επιτράπη δυνάμει της αποφάσεως του Συμβουλίου σε νέα και παράνομη ενίσχυση.
- 45 Η διαπίστωση αυτή συνάγεται από το γράμμα, το πλαίσιο και τον σκοπό του άρθρου 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999.
- 46 Ως εκ τούτου, συνιστά «νέα ενίσχυση», βάσει του εν λόγω άρθρου 1, στοιχείο γ', «κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις, [που] δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων». Η διάταξη αυτή, το γράμμα της οποίας επιδέχεται διασταλτική ερμηνεία, δύναται να περιλάβει στο πεδίο εφαρμογής της όχι μόνον την τροποποίηση αυτή καθαυτήν, αλλά και την ενίσχυση την οποία αφορά η επίμαχη τροποποίηση.
- 47 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', στοιχείο ii, του εν λόγω κανονισμού, ως «υφιστάμενη ενίσχυση» νοείται «κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο». Επομένως, μπορεί να συνιστά νέα ενίσχυση ενίσχυση η οποία έχει αποτελέσει το αντικείμενο αποφάσεως περί εγκρίσεως και η οποία, κατόπιν τροποποίησεως αντιβαίνουσας σε όρο που τέθηκε με την απόφαση αυτή προκειμένου να διασφαλισθεί ο συμβατός χαρακτήρας της επίμαχης ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά, δεν καλύπτεται πλέον από την απόφαση με την οποία επιτράπη.
- 48 Η αναβολή, όμως, της καταβολής δεν αποτελεί τροποποίηση αμιγώς τυπικού ή διοικητικού χαρακτήρα και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ούτε ως αύξηση του αρχικού προϋπολογισμού καθεστώτος ενισχύσεων κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 794/2004. Πράγματι, το μέτρο αυτό ελήφθη κατά παράβαση όρου εγκρίσεως διέποντος την αποπληρωμή της ενισχύσεως την οποία κατ' εξαίρεση επέτρεψε το Συμβούλιο, βάσει του άρθρου 108, παράγραφος 2, τρίτο

εδάφιο, ΣΛΕΕ, όρο τον οποίο το Συμβούλιο χαρακτήρισε ως διασφαλίζοντα τον συμβατό χαρακτήρα του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά. Επομένως, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η Ιταλική Δημοκρατία, ορθώς αποφάνθηκε η Επιτροπή ότι υφίσταται νέα ενίσχυση, στηριζόμενη αποκλειστικώς στο ότι παραβιάσθηκε ο εν λόγω όρος.

- 49 Πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι μια αρκούντως διασταλτική ερμηνεία της έννοιας της «νέας ενισχύσεως», κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999, η οποία καθιστά δυνατό να περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής όχι μόνον η τροποποίηση που επιφέρει το οικείο κράτος μέλος σε υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων, κατά παράβαση των όρων εγκρίσεώς του, αλλά και συνολικά το καθεστώς ενισχύσεων όπως έχει τροποποιηθεί, είναι αυτή που καθιστά δυνατή τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του συστήματος ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων εντός της Ένωσης, ενθαρρύνοντας την εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους τήρηση των όρων εγκρίσεως του καθεστώτος ενισχύσεων. Επομένως, σε περίπτωση τροποποιήσεως εκ μέρους κράτους μέλους υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων κατά παράβαση όρου περί της εγκρίσεώς του, το κράτος μέλος αυτό δεν θα έχει καμία εγγύηση ότι το εγκεκριμένο καθεστώς ενισχύσεων δεν θα θιγεί από την εν λόγω τροποποίηση και ότι τα πλεονεκτήματα που παρασχέθηκαν βάσει του καθεστώτος αυτού θα εξακολουθήσουν να είναι δεδομένα.
- 50 Η νομολογία του Δικαστηρίου την οποία επικαλέσθηκε η Ιταλική Δημοκρατία προς στήριξη των επιχειρημάτων της που παρατέθηκαν στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή.
- 51 Αφενός, από τη σκέψη 21 της αποφάσεως της 9ης Οκτωβρίου 1984, Heineken Brouwerijen (91/83 και 127/83, EU:C:1984:307), προκύπτει ότι, σε περίπτωση κατά την οποία το αρχικώς κοινοποιηθέν σχέδιο τροποποιήθηκε εν τω μεταξύ, χωρίς η Επιτροπή να ενημερωθεί σχετικώς, η απαγόρευση εφαρμογής, κατά το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ισχύει για το σύνολο του ούτως τροποποιηθέντος σχεδίου. Το αντίθετο μπορεί να συμβεί μόνον εφόσον η τροποποίηση αυτή συνιστά στην πράξη αυτοτελές μέτρο ενισχύσεως που πρέπει να εκτιμηθεί χωριστά και δεν δύναται να επηρεάσει την κρίση την οποία είχε εκφέρει η Επιτροπή ως προς το αρχικό σχέδιο, περίπτωση κατά την οποία η απαγόρευση ισχύει μόνο για το μέτρο που λαμβάνεται με την τροποποίηση αυτή. Λαμβανομένης, όμως, υπόψη της διαπιστώσεως που παρατίθεται στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, η τελευταία αυτή περίπτωση δεν αφορά την επίμαχη τροποποίηση, καθόσον αυτή θίγει όρο που συνόδευε τη δήλωση περί συμβατού χαρακτήρα του αρχικού σχεδίου ενισχύσεως.
- 52 Αφετέρου, στις σκέψεις 89 έως 95 της αποφάσεως της 13ης Ιουνίου 2013, HGA κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-630/11 P έως C-633/11 P, EU:C:2013:387), το Δικαστήριο εστίασε τον εκ μέρους του έλεγχο στο ζήτημα αν η τροποποίηση σε αρχικό καθεστώς ενισχύσεων κατά παράβαση των προϋποθέσεων για την έγκριση του εν λόγω καθεστώτος ενισχύσεων αποτελούσε τροποποίηση υφιστάμενης ενισχύσεως, κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999, έχοντας, επομένως, ως αποτέλεσμα νέα και παράνομη ενίσχυση. Δεν εξέτασε, αντιθέτως, τα αποτελέσματα της τροποποιήσεως αυτής στο αρχικό καθεστώς ενισχύσεων.
- 53 Το Γενικό Δικαστήριο, όμως, στη σκέψη 76 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, απαίτησε από την Επιτροπή να αποδείξει ότι η τροποποίηση της υφιστάμενης ενισχύσεως επηρεάζει την ίδια την ουσία του προϋφιστάμενου μέτρου, προκειμένου να χαρακτηρίσει ως νέα και, ενδεχομένως, παράνομη ενίσχυση όχι μόνον την τροποποίηση αυτή αλλά και συνολικά την υφιστάμενη ενίσχυση την οποία αφορά η τροποποίηση.
- 54 Κατά τον τρόπο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο ερμήνευσε πεπλανημένα την έννοια της «νέας ενισχύσεως», κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 659/1999, και, ως εκ τούτου, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο. Πράγματι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 46 έως 52 της παρούσας αποφάσεως και όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 76 των προτάσεών

του, υφιστάμενη ενίσχυση που τροποποιήθηκε κατά παράβαση των όρων περί συμβατού χαρακτήρα που επέβαλε η Επιτροπή ή το Συμβούλιο δεν μπορεί πλέον να θεωρείται εγκεκριμένη και στερείται εξ αυτού, στο σύνολό της, την ιδιότητα της υφιστάμενης ενισχύσεως.

- 55 Ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο, κρίνοντας στις σκέψεις 81 και 82 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αφού εξέτασε το σκεπτικό της επίμαχης αποφάσεως στις σκέψεις 77 έως 80 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η Επιτροπή όχι μόνον παραγνώρισε την έννοια της “νέας ενισχύσεως” επαναχαρακτηρίζοντας ένα υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων ως νέα παράνομη ενίσχυση χωρίς να τηρήσει τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στον κανονισμό 659/1999 και στη νομολογία συναφώς», αλλά «[δ]ιέταξε επίσης, και κατά συνέπεια, κακώς να ανακτηθούν, από τους παραγωγούς γάλακτος που έτυχαν της αναβολής της καταβολής, [...] οι ατομικές ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί δυνάμει του εν λόγω υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων», υπέπεσε εκ νέου σε πλάνη περί το δίκαιο.
- 56 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτός ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως και να αναιρεθούν τα σημεία 1 και 2 του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, χωρίς να απαιτείται να εξετασθεί ούτε το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως ούτε ο τρίτος λόγος αναιρέσεως.
- 57 Λαμβανομένης υπόψη της μερικής αναιρέσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου επί των δικαστικών εξόδων και, ως εκ τούτου, το σημείο 4 του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως πρέπει ομοίως να αναιρεθούν.

Επί της ασκηθείσας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγής

- 58 Σύμφωνα με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου το Δικαστήριο μπορεί να αποφανθεί το ίδιο οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση. Τούτο ισχύει εν προκειμένω.
- 59 Πράγματι, από τις σκέψεις 30 έως 52 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι οι αιτιάσεις που προέβαλε η Ιταλική Δημοκρατία στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου της ασκηθείσας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγής της περί του βασίμου της επίμαχης αποφάσεως πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμες. Δεδομένου ότι ο πρώτος λόγος ακυρώσεως και οι λοιπές αιτιάσεις που προβλήθηκαν στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου ακυρώσεως απορρίφθηκαν από το Γενικό Δικαστήριο, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 60 Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως γίνεται δεκτή και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αυτό αποφαινεται επί των εξόδων.
- 61 Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου του 184, παράγραφος 1, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.
- 62 Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικασθεί η Ιταλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα και δεδομένου ότι αυτή ηττήθηκε ως προς τα αιτήματά της, η Ιταλική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά έξοδά της, καθώς και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή στο πλαίσιο της αναιρετικής δίκης. Επιπλέον, δεδομένου ότι η ασκηθείσα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή

της Ιταλικής Δημοκρατίας απορρίφθηκε στο σύνολό της, η Ιταλική Δημοκρατία φέρει, πέραν των εξόδων της, τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή στο πλαίσιο της πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) **Αναιρεί τα σημεία 1, 2 και 4 του διατακτικού της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 24ης Ιουνίου 2015, Ιταλία κατά Επιτροπής (T-527/13, EU:T:2015:429).**
- 2) **[Όπως διορθώθηκε με τη διάταξη της 21ης Νοεμβρίου 2017.] Απορρίπτει την προσφυγή που άσκησε η Ιταλική Δημοκρατία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της υποθέσεως T-527/13.**
- 3) **Η Ιταλική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά έξοδά της, καθώς και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας.**

(υπογραφές)